

سفر در

ایران

زمین

در بخش ویژه‌نامه بر آن شدیم با گردآوری مجموعه‌های استانی به انضمام شهرستان‌ها، برگزیده‌ای از آثار تاریخی، طبیعی، فرهنگی و جاذبه‌های گردشگری استان‌ها را به اطلاع مخاطبان برسانیم. در هر استان به ذکر اهم آثار، میراث و جاذبه‌های گردشگری اکتفا شده است. بدیهی است که اشاره به تمام جاذبه‌ها از مجال این نشریه خارج است. لذا آنچه که در پی می‌خوانید نگاهی است اجمالی بر اعم و اهم آثار و جاذبه‌های ایران زمین.

آذربایجان شرقی سرایران است

شهرستان‌ها:

اهر، بناب، بستان‌آباد، هریس، هشترود، جلفا، کلیبر، مرند، مراغه، میانه، سراب، شبستر، تبریز، اسکو، ورزقان، آذرشهر، کندوان، سهند، عجب‌شیر.

جاذبه‌های گردشگری:

آذرشهر: گورستان قدمگاه (بادامیار)، چشمه تاپ تاپان، معبد مهر آذر شهر.

اسکو: باغات اسکو، جزیره اسلامی.

اهر: آرامگاه شیخ شهاب‌الدین اهری، قلعه نودوز، قلعه قهقهه، آب گرم متعلق، قلعه پشتو، هوران.

بستان‌آباد: آب گرم و آب معدنی، پیست اسکی سهند، تالاب قوری گل، حمام مهرآباد (موزه مردم‌شناسی جنوب سهند)

بناب: دهکده صخره‌ای سور.

تبریز: مسجد تاج‌الدین علیشاه (ارگ علیشاه)، ائل‌گلی (شاه‌گلی)، مسجد کبود، ساختمان شهرداری تبریز، سنگ بسم‌الله، بازار بزرگ تبریز، موزه مشروطیت تبریز، موزه شهر تبریز، کلیسای مریم مقدس، بقعه عون ابن علی و زید ابن علی، باغ گلستان، مقبره الشعراء، خانه مشروطیت، نارین قلعه سردری (سر درود)، قلعه رشیدی یا ربع رشیدی، بازار امیر، موزه قاجار تبریز، خانه سلماسی (موزه‌سنجش)، بنای صاحب‌الامر (موزه قرآن و کتابت)، برج خلعت پوشان.

جلفا: آبشار آسیاب خرابه، کلیسای سن استپانوس، منازل روستای اشتین، مجموعه تمام‌کردشت (حمام بزرگ، حمام کوچک، عمارت ساخلو (پادگان نظامی، یخچال، قلعه کردشت).

سراب: آب گرم و آب معدنی سراب، سنگ نوشته رازلیق، موزه عشایر، آب گرم اسب‌فروشان، قله بزقوش.

سهند: پیست اسکی سهند، تالاب قوری گل، قلعه کمال.

شبستر: مقبره شیخ محمود شبستری، آبشار عیش‌آباد، بندر شرفخانه (دریاچه ارومیه).

عجب‌شیر: قلعه آژدهاک (ضحاک)، دسترسی آسان در فصل تابستان برای استفاده از آب و لجن دریاچه ارومیه و بندر آن، بندر رحمانلو.

کلیبر: قلعه بابک، آب گرم دره آبش احمد، قلعه پیغان، پل تاریخی خدا آفرین بر روی رودخانه ارس، کاروانسرای گویجه‌بل، سد ستارخان، جنگل‌های ارسباران، پارک حفاظت شده آینالی، عمارت طومانیانس، ساختمان آینالی، جنگل‌های مکیدی.

کندوان: روستای سیاحتی صخره‌ای کندوان، ارشد چمنی، قلعه سلطان، چشمه‌های آب معدنی.

مراغه: آثار باقیمانده از رصدخانه و موزه مراغه، گنبد سرخ، برج یا گنبد کبود (مشهور به قبر مادر هلاکو)، آرامگاه اوحدی مراغه‌ای، برج مدور، آب‌گرم و آب معدنی مراغه، غار کبوتر(هامپوئیل)، قلعه جام، سد علویان.

مرند: پیست اسکی و منطقه سیاحتی دهکده پیام، آبشار عیش‌آباد، باغ امین زنوز.

میانه: امامزاده اسماعیل، قلعه ضحاک، قلعه دختر.

ورزقان: گنبد الله ایلخانی، چیچکلو، هفت چشمه، گل‌آخور، سد زرآباد.

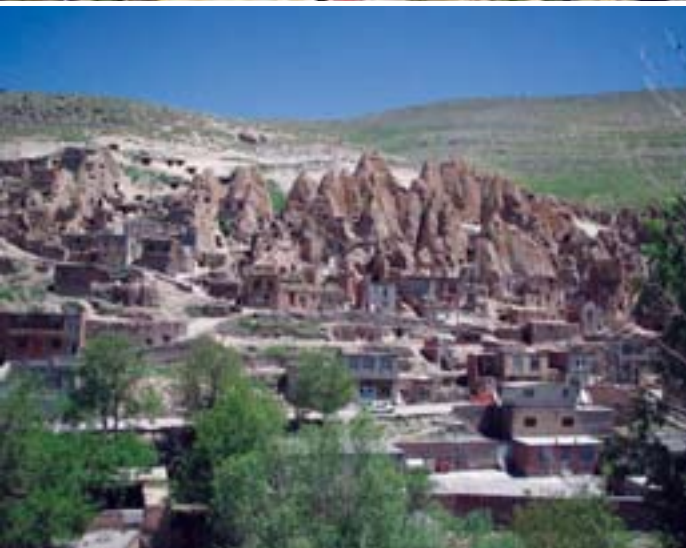
هریس: دریاچه سد نهند، منطقه شیران.

هشترود: غار آق‌بولاق، تالاب‌های یانیق‌گلی و زولبین‌گلی.

عکس: عباس جعفری، کلیبر

روستای اشتین

روستای کندوان

آذربایجان غربی اتحاد ادیان و اقوام ایران

شهرستان‌ها:

چالدران، خوی، مهاباد، ماکو، میاندوآب، نقده، ارومیه، اشنویه، پیرانشهر، سلماس، سردشت، تکاب، پلدشت.

جاذبه‌های گردشگری:

ارومیه: امامزاده ابراهیم و محمد، گوی تپه، موزه تاریخی و طبیعی ارومیه، بازار ارومیه، موزه ارومیه، گردشگاه سیر، دریاچه ارومیه، تاکستان‌های ارومیه، بنای تاریخی سه گنبد، گردشگاه بند، گردشگاه نازلو، پیست اسکی خوشاکو، ساختمان شهرداری ارومیه، کلیسای ننه مریم، پارک ساحلی، کلیسای سیر، مجتمع گردشگری باری، تفرجگاه بند، یخچال قدیمی ننه پله، جزایر دریاچه ارومیه، دریاچه مارمیشو، دریاچه کوه دالامیر، آبشار سلوک، جزیره کبودان.

اشنویه: تپه تاریخی مورا، دژ تاریخی قلاتگاه، کتیبه کله شین (جنوب غربی اشنویه)، باغات گیلان.

پیرانشهر: مناظر طبیعی و کوهپایه‌ها، دره شهدا، چشمه عین‌الروم، بازارچه مرزی، پردانان، هفت چشمه، آب‌گرم شیخ معروف.

تکاب: باقیمانده آثار قلعه و قصر بزرگ و با شکوه تخت سلیمان، سد قجور، چشمه‌های آب‌گرم احمدآباد، غار کهریز، زندان سلیمان، چمن متحرک چملی، کوه بلقیس.

چالدران (سیه چشمه): آرامگاه شهدای جنگ چالدران با دولت عثمانی، قلعه تاریخی بسطام قره کلیسا (کلیسا طادئوس)، دشت تاریخی چالدران، تالاب‌های ناور و پیر احمد کندی، آب‌گرم سیه‌چشمه، چشمه آب‌معدنی عرب، دیزج، چشمه آب‌معدنی زی‌سو، آبشار شورشور، چشمه‌های صوف‌علی، طبیعت سرسبز و مناطق بیابانی چالدران، کلیسای زرنده، کلیسای صخره‌ای صعدان، حجاره‌های چهل‌پله، دلیک داش.

خوی: برج شمس‌تبریزی (مناره)، دروازه سنگی خوی، بازارخوی، آبشار خوی، دژ بسطام، موزه شهرخوی، کلیسای سورپ سرکیس، پل قطور.

سردشت: آبشار شلماش، غار قلاتاسیان، جنگل‌های سردشت، رودخانه زاب، چشمه گراو، تالاب‌کانی برازان.

سلماس: کلیسای هفتون (سورپ گئورک)، نقوش برجسته خان تختی، قلعه چهارپایه، آب‌گرم (ایستی سو).

ماکو: عمارت کلاه‌فرنگی، کاخ و موزه باغچه جوق، دخمه سنگی فرهاد، پل تاریخی، پنج چشمه، چشمه ثریا.

مهاباد: دخمه مادی (فقرگاه)، خانقاه عباس‌آباد، غار فخریگاه، غار سهولان، سد جزیره گردشگری مهاباد، تالاب کانی برازان.

میاندوآب: موزه میاندوآب، سد و رودخانه زرینه‌رود، گوگ تپه، پارک ساحلی زرینه رود.

نقده: تپه باستانی حسنلو، موزه‌ی شهر نقده، چشمه یئددی‌گوز.

پلدشت: سواحل روداری.

عکس: رامین حشمتی، دالامیر، ارومیه

عکس: سیدار، تخت سلیمان، تکاب

اردبیل سرزمین چشمه‌های شستی

شهرستان‌ها:

اردبیل، پيله‌سوار، گرمی، خلخال، مشکین شهر، پارس‌آباد، نمین، گیوی، نیر، سرعین.

جاذبه‌های گردشگری:

اردبیل: آرامگاه شیخ صفی‌الدین، بازار شهر اردبیل، بقعه شیخ جبرائیل، مسجد جمعه، دریاچه شورابیل، مجتمع آب درمانی سیلان (سرعین)، دریاچه نئور، آبشار منطقه بیلاقی سردابه، موزه مردم‌شناسی، موزه حیات وحش اردبیل، پیست اسکی الوارس در منطقه سیاحتی سرعین، ویرانه‌های آتشکده ساسانیان، آب‌گرم بش باجیلار، آب‌گرم گاومیش گلی، آب‌گرم شفا، آب‌گرم قره‌سو، آب‌گرم ساری‌سو، آب‌گرم اعصاب‌سوئی، تپه باستانی آناهیتا، روستای بیلاقی بیله‌درق، کوه سیلان، موزه حیات‌وحش.

پيله‌سوار: قلعه‌دختر (قیز قلعه‌سی)، جاذبه‌های طبیعی دشت مغان، عشایر ایل‌سون با آداب و رسوم و فرهنگ خاص منطقه مغان، بازارچه مرزی، سواحل رود ارس، مزار سه سرباز گمنام شهریور ۱۳۲۰، شهر کندویی روستای تپل‌قان، درخت چنار مشهور به پیربابا در خروسلو، شکارگاه کوه‌های خروسلو، کشت‌زارهای زیبای دانه‌های روغنی و غلات، کاروانسرای مخروبه در منطقه شورگل خروسلو.

پارس‌آباد: پل تاریخی خدا آفرین، برج تاریخی قارلوجا (قارلوجه)، باغات میوه و کشت و صنعت مغان، قشلاقات طایفه شاهسون، دریاچه زیبای شهرک کشت و صنعت مغان.

خلخال: وزه خلخال، آب‌گرم و آب‌معدنی گرم‌خانه، آبشار کلور، غار کلور، آب‌گرم خوش‌نامه، غار هفت‌خانه، غار ماجولان، آبشار اسبو، آب‌معدنی چناران، گردنه زیبای جنگل اسالم به خلخال، چشمه ازناو، تفرجگاه اندبیل، پل پردیس، چشمه میرادیل، غار جلال‌آباد، شکارگاه‌های هشت‌جین، دره مشگول و آق‌داغ، کاروانسرای چنارلق در هشت‌جین.

گرمی: قیز قلعه‌سی، تپه مطلب، آثار تاریخی دوره اشکانی در آقا علی تپه‌سی، دریاچه گیلارلو، اجاق برزند، آلازار، جاده مرزی، شاه تپه‌سی، (جنگل، غار، یخچال طبیعی) روستای ایلی، روستای قوزلو، نقش موران، روستای آق‌چه، آزاد لو.

گیوی: آب‌گرم و آب‌معدنی گیوی، باغات میوه، جاده اسالم به خلخال، رودخانه گیوی، دلیکی داش (سنگ سوراخ)، تالاب گنج‌گاه، آب‌گرم معدنی ایستی‌سو.

مشکین شهر: مقبره سلطان حیدر، سنگ نوشته شاپور دوم ساسانی، موزه مشکین شهر، جاذبه‌های طبیعی و دریاچه قله سیلان، قلعه قهقهه، آب‌های گرم معدنی (فینرجه، شاپیل، موئیل، قورتورسوئی و ...)، شیروان دره‌سی، پارک جنگلی مشکین‌شهر، زیستگاه هوشنگ میدانی، قره‌گول، عقاب سنگی، آبشار گورگور، بیلاقی عشایر در دامنه سیلان، کاروانسرای قان‌لوبلاق، طاووس گلی، ات‌گولی.

نمین: جاذبه‌های طبیعی گردنه حیران، آریا تپه‌سی، جنگل‌های فندقلو، منطقه سبز جنگلی شاغ‌لاقی درق، مسکن اول انسان‌ها به نام (دلمن)، آب‌معدنی قره‌چناق، میشه سویی و گروه سویی.

نیر: آب‌گرم قینرجه، بقعه کورائیم، چشمه‌سارهای بولاغلا، کاروانسرای شاه‌عباس، سد یامچی، دژ و پناهگاه زیرزمینی گلستان، دهکده گردشگری سیلان، قلعه بونی یوقون در روستای گورعباس لو.

سرعین: چشمه آب‌گرم، چشمه آب درمانی سیلان، آب‌گرم ژنرال، آب‌گرم معدنی حمام شب‌ها، آب‌گرم قهوه‌خانه (۱۰۲)، دهکده صخره‌ای کنزق، روستای بیلاقی بیله‌درق، دهکده صخره‌ای ویند، کلخوراخ، امامزاده سید ابولقاسم قره‌داش، آتشکده آذر فریق.

عکس: عباس جعفری، حاشیه ارس ▼ عکس: عباس جعفری، زن ایلاتی شاهسون، اردبیل

عکس: رامین حشمتی، دریاچه نئور

اصفهان نصف جهان

شهرستان‌ها:

اصفهان، داران، گلپایگان، کاشان، خوانسار، نائین، نطنز، شهرضا، سمیرم، شاهین شهر، آران و بیدگل، چادگان.

جاذبه‌های گردشگری:

آران و بیدگل: کاروانسرای تاریخی ابو زیدآباد، قلعه شاه عباس (مرنجاب).
اصفهان: مسجد جامع عباسی (امام)، عمارت عالی قاپو، میدان نقش جهان، مسجد شیخ لطف‌الله، منارجنبان، مسجد و مدرسه چهارباغ (سلطانی)، کاخ چهل ستون، کاخ هشت بهشت، خیابان چهارباغ، موزه تاریخ طبیعی (تالار تیموری)، کلیسای وانک، آتشگاه پل خاجو، پل شهرستان، سی‌وسه‌پل (پل الله‌وردی‌خان)، مجموعه تاریخی بازار، باغ پرندگان، گورستان قدیمی تخت فولاد، موزه هنرهای تزئینی، موزه‌های هنرهای معاصر، مسجد حکیم (جورجیر)، بازارچه هنر، هتل عباسی، حمام شیخ بهایی، مسجد جامع عتیق، مجموعه فرهنگی و مذهبی تخت پولاد و گلستان شهید، آتشکده زرتشتیان، خانه فرانسوی‌ها، مناره چهل دختران، گورستان آرامنه، پارک کوهستانی صفه، باغ وحش و تله‌کابین صفه، میدان بزرگ جلفا، بازار قیصریه.

برخوار و میمه (شاهین شهر): کاروانسرای گز، کاروانسرای مورچه خورت.

چادگان: کلیسای تاریخی چادگان.

خوانسار: پناهگاه حیات‌وحش، غار آهکی، کاروان‌سرای مادرشاه، گلستان کوه، دشت لاله‌های واژگون.

سمیرم: آبشار سمیرم، قلعه مختارخان، سد و دریاچه، منطقه بیلاقی، پیست اسکی، قلعه سنگی، یخچال‌های طبیعی.

شهرضا: غار شاه قنடآب.

فریدن (داران): امامزاده حیدرابن علی، امامزاده اسماعیل.

کاشان: تپه‌های باستانی سیلک، آتشکده نیاسر، باغ فین (قتلگاه امیرکبیر)، چشمه سلیمانیه، امامزاده مشهد ارده‌ال، بند قمصر، بازار تاریخی کاشان، آبشار نیاسر، غار تاریخی نیاسر، خانه طباطبایی‌ها، مرقد مطهر امامزاده سلطان‌علی (ع)، مراسم قالی شویان در مشهد ارده‌ال، خانه بروجردی‌ها، مراسم گلابگیری (قمصر)، موزه ملی باغ فین.

گلپایگان: رگ تاریخی گوگرد، مناره تاریخی گلپایگان.

نائین: بازمانده‌های قلعه تاریخی نائین، بازار شهر، نارنج قلعه، موزه نائین.

نطنز: روستای ابیانه (بافت روستایی و سنتی خاص آن همراه با لباس‌های محلی).

عکس: رامین نوری، روستای قهی، نائین ▲ عکس: عباس جعفری، حمام سلطان میراحمد، کاشان

ایلام عروس زاگرس

شهرستان‌ها:

آبدانان، ایوان، دره‌شهر، دهلران، ایلام، مهران، شیروان، چرداول.

جاذبه‌های گردشگری:

آبدانان: رودخانه‌های آبدانان و سمیره، دریاچه دو قلوی سیاه گاو، غارهای کنارتاریکه و مزاره.

ایلام: قلعه والی، قلعه قیران، نقش برجسته آشوری، تفرجگاه جنگلی ششدار و تجریان، موزه تاریخ طبیعی ایلام، سنگ نوشته تخت‌خان، جاذبه‌های طبیعی کوه فلاقیران، پشت قلعه چوار، کاخ فلاحتی، پارک جنگلی چقا سبز، دریاچه سد ایلام، آبشارهای سرطاف و گچان، تفرجگاه‌های تنگ دالاو و تجریان، رودخانه‌های جوار و کانی‌شیخ.

ایوان: غار طلسم خان ایوان، آتشکده سیاه گل، گردشگاه بیلاقی خواران، طاق شیرین و فرهاد.

دره شهر: شهر باستانی دره شهر، تنگ بهرام چوبین، قلعه شیخ مکان، چهار طاقی یا آتشکده دوران ساسانی.

دهلران: غار خفاش، چشمه آب گرم، قلعه شیاق، زیارتگاه سید ابراهیم، آبشار آبناف، آتشکده میمه.

شیروان و چرداول: آتشکده یا چهارطاقی، شهر باستانی شیروان (شیروان)، رودخانه‌های چرداول و چنارچ.

مهران: سنگ‌نوشته آشوری (گل‌گل ملکشاهی)، آرامگاه امامزاده سیدمحمد عابد (پیرمحمد).

کنج‌های نیاچ فارس بوشهر

شهرستان‌ها:

کنگان، دیر، دشتی، تنگستان، دشتستان، بوشهر.

جاذبه‌های گردشگری:

بوشهر: آرامگاه امامزاده عبدالمهیمن، شهر باستانی ریشهر، موزه مردم‌شناسی بوشهر، مدرسه تاریخی سعادت، مظهری بوشهر، عمارت ملک در محله بهمنی، پارک جنگلی چاه‌کوتاهی، کلیسای مسیح مقدس، آب‌انبار اقوام، عمارت کازرونی، ساحل بندرگاه، بازار قدیم، عمارت گلشنی، مجموعه حاج رئیس، بندر سیراف، پارک شقا، عمارت سبز، پارک ساحلی آب‌شیرین کن.

تنگستان (اهرم): خانه و موزه شهید رئیسی دلواری در شهر دلوار، قلعه نظامی گلینی در کلات کهنه، چشمه آب گرم میراحمد، قلعه زابر خضرخان (زار خضرخان)، نخلستان‌های اهرم، تفرجگاه‌های خاء یزه، تندیس رئیس علی دلواری، آب‌گرم اهرم، چشمه آب‌گرم فوچرک، جاده اهرم.

جم: دشت‌های زرخیز جم وریز همراه با چشم‌انداز زیبا.

دشتستان (برازجان): کاخ هخامنشی بردک سیاه، عمارت ژرمنی و سبزآباد، غار تاریخی چهل‌خانه، گور دختر، کوشک اردشیر، کاخ کورش، کاروانسرای موشیر و الملک، چشمه آب‌گرم دالگی، نخلستان آب‌پخش.

دشتی (خورموج): آتشکده خورموج، قلعه محمد خان دشتی، قلعه داراب خان، قلعه دختر، عمارت شریفیه.

دیر: منطقه حفاظت شده مند، کارگاه‌های لنج‌سازی، ساحل رود مند، ساحل بردخون.

کنگان: آثار باقیمانده سیراف (بندر طاهری)، منطقه حفاظت شده تاینبد.

عکس: افشین بختیاری، سد ایلام

شمال آسمان چهارمحال و بختیاری

شهرستان‌ها:

اردل، بروجن، فارسان، لردگان، شهرکرد، کوهرنگ (چلگرد).

جاذبه‌های گردشگری:

اردل: آثار باقیمانده قلعه حاج ایلخانی، چشمه سرد آب، امامزاده و تکیه بختیاری‌ها، تالاب سولگان.

بروجن: تالاب گندمان، گردشگاه‌های گرد بیشه، باغچه گردو و برآفتاب، تالاب چغاخور، ناحیه تفریحگاهی دشت بروجن، چشمه سیاه سرد (سیاسرد).

شهرکرد: مسجد جامع (خان) شهرکرد، قلعه یا عمارت سئوده، قلعه دزک، آرامگاه دهقان (سامان)، پیست اسکی‌گردنه خلک سورشجان، مجتمع توریستی سامان، قلعه صمصام السلطنه در شلمزار، سد زاینده رود، آب‌گرم زیبای بن، دشت لاله.

فارسان: شکارگاه‌های موجود در منطقه بافت، پیست اسکی بابا حیدر، کاخ قلعه جونقان، سنگ نوشته‌های مشروطیت (پیرغار)، دشت‌های لاله‌های واژگون.

کوهرنگ (چلگرد): پیست اسکی منطقه سردسیر چلگرد، چشمه دیمه، ناحیه گردشگری تونل کوهرنگ، آبشار کوهرنگ، دشت لاله‌ها.

لردگان: چشمه برم، آبشار آتشگاه، پارک‌های جنگلی تنگ کلوره و دو شلواری، گردشگاه پروز.

عکس: عباس جعفری، بوشهر جاده ساحلی

عکس: عباس جعفری، دشت شقایق

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
رتال جامع علوم انسانی

▲ عکس: رضا نوری، رقص کردی، عمارت آصف، سنندج

▼ عکس: عباس جعفری، ساحل دریاچه ارومیه

▶ عکس: عباس جعفری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

تهران ایران کوچک

شهرستان‌ها:

کرج، ساوجبلاغ، ورامین، اسلامشهر، شمیرانات، ری، دماوند، فیروزکوه، پاکدشت، تهران، قشم، میگون، رودبار، قصران، لواسان، اشتهارد.

جاذبه‌های گردشگری:

اسلامشهر: قاعه دیناوران، چشمه سیاه کوه، قصر عین‌الرشید در حوالی سیاه کوه، آثار تاریخی شاه عباسی مرسوم به قصر بهرام، تپه چیچک‌لو.

اشتهارد: غار و چشمه آب‌معدنی جارو، آثار مقبره شاه مردان، گورستان زرتشتیان.

پاکدشت: یخچال قدیمی در روستای پیرداغلان.

تهران: حرم مطهر حضرت امام خمینی (ره)، کاخ صاحبقرانه (نیاوران)، کاخ سلطنت‌آباد (نیاوران)، بنای میدان آزادی، کاخ مرمر، بازار تهران، سر در باغ ملی، عمارت تخت مرمر، کاخ بهارستان، کاخ شمس‌العماره، کاخ گلستان، مسجد جامع تهران، موزه تاریخ طبیعی، کاخ موزه رجعت و عبرت، کاخ موزه سبز، کاخ موزه ملت، کاخ موزه نظامی، کاخ موزه نیاوران، کاخ موزه هنرهای زیبا، موزه مجموعه جانوران و نباتات و حشرات (پارک‌وی)، موزه پژوهش زمین‌شناسی، موزه شهید، دفينه (میرداماد)، موزه علوم دانشگاه تهران، موزه فرش ایران، موزه هنرهای تزئینی، موزه هنرهای معاصر، موزه رضا عباسی، موزه زمین‌شناسی، موزه مجموعه فرهنگی میدان آزادی، موزه گیاهان دارویی، موزه نگارستان، موزه آبگینه و سفالینه‌های ایران، موزه تمبر، موزه جواهرات ملی، موزه سکه، موزه صبا، موزه کتابخانه ملی ملک، موزه مجلس شورای اسلامی، موزه ملی ایران، موزه هنرهای ملی، نمایشگاه ۱۳

آبان، آبشار سنگان در مسیر امامزاده داوود، پیست اسکی توچال، غار بیوک آنما (جاده کن)، پیست اسکی شمشک و در بندسر، تله اسکی و تله سی‌یژ خور، دره خوش آب و هوای سولقان، دره فرحزاد، دره کن و درکه و دارآباد، دربند، دره سوهانک، دره شاه‌آباد، حصارک، گلابدره، مدرسه دارالفنون، امامزاده داوود، پیست اسکی دیزین، کلیسای سرکیس مقدس، دروازه تهران (دوره قاجار)، بوستان جنگلی چیتگر، بوستان جنگلی کن، باغ گیاه‌شناسی ملی ایران، فضای سبز و بوستان.

دماوند: برج شبلی، جاذبه ورزشی اسکی در آبدلی، قله دماوند، چشمه علا، چشمه آب‌معدنی قلعه‌دختر، آب‌معدنی البرز.

ری: برج نقاره‌خانه، برج طغرل، آستانه حضرت عبدالعظیم حسنی، بقعه بی‌بی شهربانو، مقبره شیخ صدوق، مقبره عقیل و هادی، آثار تاریخی تپه چشمه علی، قلعه شهر ری، بقعه ابن‌بابویه، نقوش برجسته روی سنگ چشمه علی، قلعه گبری.

ساوجبلاغ (هشتگرد): دریاچه اوان طالقان، غار برج واقع در مزرعه عسلک و لمبران، آب‌معدنی شرب جوستان، آبشارهای روستای اوچان، جوستان، آثار طبیعی و یخچال طبیعی علم کوه در نزدیکی روستای پراجان، زیستگاه حیات‌وحش عسلک، منزل آیت‌الله طالقانی (گلپرد).

شمیرانات (تجریش): امامزاده صالح، امامزاده قاسم، مجموعه بازار تجریش، آبشار دو قلو، جاذبه ورزشی پیست‌های اسکی شمشک، دربند سر، توچال.

فشم، میگون، رودبار قصران: غار هملون (میگون)، قیقباد (روستای لیگل)، غار چاه زنجیر نزدیک میگون، گونه‌های گیاهی متنوع در لالان، آتشکده قصران، قلعه امامه، مناظر طبیعی ایگل و شکرآب و آهار و میگون و رودک، آتشگاه قصردختر.

فیروزکوه: قلعه فیروزکوه، آثار حجاری تنگ و اشی و طبیعت زیبایی آن، پیست اسکی، کاروانسرای گدوک.

کرج: کاخ سلیمانیه (دانشکده کشاورزی)، کاروانسرای شاه‌عباسی، سد امیرکبیر و امکانات ورزشی و تفریحی آن، پیست اسکی دیزین، غار یخ مراد گچسر، چشمه وله گچسر، آبشار پیچ آدران، روستای کردان، واریان، ارنکه، کاخ سلطنتی دیزین، برج میدانک، قصر رضا شاه در گچسر، کاخ سلمانیه، قلعه صمصام، برج سنگی در نزدیکی گچسر، کاخ شهرستانک، موزه جانورشناسی کرج، غار روستای گورآب، کاخ مروارید، پیست اسکی خور.

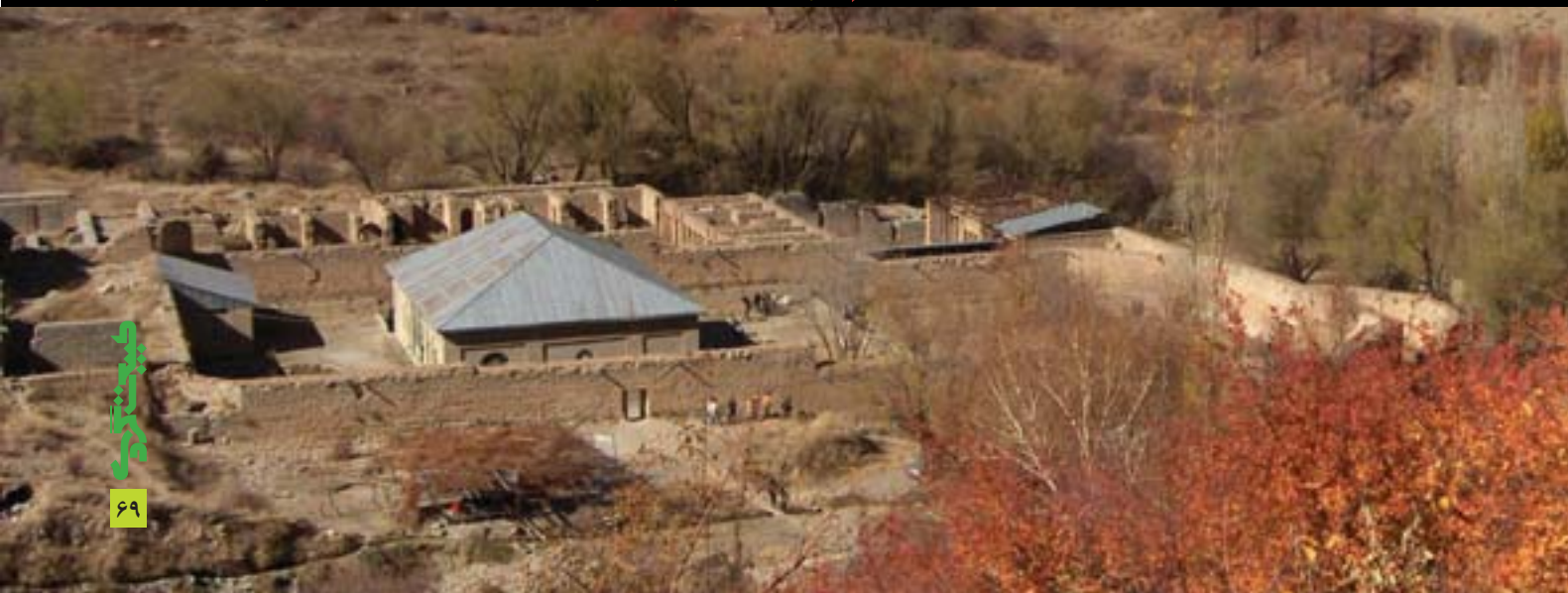
لواسان: چشمه‌های قلم طاهر، آب رودبار، عین‌الحیات، دریاچه سد لیتان، غار خمیده، آتش کوه، یخچال طبیعی، قلعه دختر ضحاک در تپه سرگ، رودخانه زیبای جاجرود، گورستان زرتشتیان، تپه حصارک در جنوب گلندوک، دشت هویج (کجار).

ورامین: بارگاه مطهر امامزاده جعفر، کاروانسرای دیر گچین، غار دق کشکولی، امامزاده سبز پوش در پاکدشت، یخچال قدیمی در پیر داغلان پاکدشت، کاروانسرای عین‌الرشید، قصر بهرام، تپه تاریخی میل.

عکس: سپیدار، شهرستانک

عکس: فاطمه خدادادی، میدان آزادی، تهران

عکس: محمدرضا آرمین پور، قلعه بیرجند ▼ عکس: سیدامیر طالیی گل، زاغ پور، بیرجند ▲

خراسان جنوبی

سرزمین طلا سرکنخ

شهرستان‌ها:

بیرجند، قائن، درمیان (اسدیه).

جاذبه‌های گردشگری:

بیرجند: موزه باستان‌شناسی و مردم‌شناسی بیرجند، ارگ کلاه فرنگی، آرامگاه حکیم ابو حامد، قلعه پایین، عمارت اکبریه، غار چنشت، هندوالان، باغ و عمارت تاریخی شوکت آباد، آرامگاه ابن‌حسام خوسفی، عمارت و باغ رحیم آباد.
درمیان (اسدیه): قلعه تاریخی فورگ و طبس و مسینا، قلعه درخش، چشمه آب‌گرم گزیک.
قائنت (قائن): آرامگاه شیخ ابوالمفاخر، آرامگاه بوذرجمهر قائنی، غار خدنگ.

خراسان شمالی

کنجینه فرهنگها

شهرستان‌ها:

بجنورد، جاجرم، اسفراین، شیروان.

جاذبه‌های گردشگری:

اسفراین: آثار باقیمانده شهر تاریخی بلقیس، دهکده و دره توریستی رویین، دره بیلاقی بیدواز، دره بیلاقی اردغان، دره بیلاقی کاویان، آبشار ایزی، دریاچه سد بیدواز، منطقه حفاظت شده ساری گل و سالوک، مناظر طبیعی شاه جهان، مناظر طبیعی سیاه خانه، غار گسک، غار نوشیروان، غار گوریان، قلعه دولت آباد، بابا قدرت، کاروانسرای رانیز.
بجنورد: عمارت آینه خانه، نارین قلعه، بنای سنگی اسپاخو، عمارت سردار مفخم، چشمه بش قارداش، گردشگاه بابا امان، غار آغچه، مقبره شهدای بجنورد، مقبره بابا توکل، غار بیدگ، دره باز خانه و پا قلعه.
جاجرم: زیارتگاه معصوم‌زاده زین‌العابدین سنخواست، زیارتگاه علی‌بن مهزیار، زیارتگاه دانیال نبی، مقبره خواجه شمس‌الدین جوینی، سرچشمه شوقان، کوه بهار.
شیروان: بنای چهار طاقی تیموری، بیلاقی اوغاز، بیلاقی زوارم، بیلاقی گلیل نامانلو، غار کافر قلعه، غار پوستین دوز، غار سلیمان.
مانه و سملقان (آشخانه): کلیسای (بنای سنگی) تاریخی اسپاخو، پارک ملی گلستان، آبشار بیار، روستای توریستی درکش، موزه حیات وحش رباط قره بیل.

چشمه بش قارداش، بجنورد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

خراسان رضوی سرزمین خورشید

شهرستان‌ها:

بردسکن، تایباد، چناران، درگز، سبزوار، سرخس، فردوس، فریمان، قوچان، کاشمر، کلات، گناباد، مشهد، نیشابور، تربت جام.

جاذبه‌های گردشگری:

بردسکن: برج تاریخی فیروزآباد، برج علی‌آباد، غار سیر، منطقه حفاظت شده دور وند، موزه تاریخ طبیعی.

تایباد: برج کرات، کاروانسرای شاه عباسی.

تربت جام: قلعه گبری، پل خاتون، آرامگاه خواجه حسام، گنبد فیروز شاهی، مجموعه تاریخی عباس آباد، مجموعه تاریخی خواجه عزیزالله، محوطه شهر باستانی خردگرد، رباط جام، آب‌گرم شاهدان گرماب، دره ارزنه، بیلاق و رودخانه روستا چنار، منطقه حفاظت شده جنگلی باغ کشمیر.

چناران: برج (میل) تاریخی رادکان، آثار باقیمانده شهر تاریخی مینجان، بیلاق و آبشار اخلمد، چشمه سبز.

درگز: آب‌گرم الله اکبر، پارک جنگلی تندروه (چهل‌میر)، قلعه بندیان، بازارچه مرزی لطف آباد.

سبزوار: بارگاه امامزاده یحیی، میل و مناره خسرو گرد، یخچال‌های قدیمی، مصلی قدیم، آتشکده آذر برزین مهر، کاروانسرای ریوند، آرامگاه اسرار، آرامگاه بیهقی، رباط تاریخی فرامرزان (موزه مردم‌شناسی)، سرای دودر، آرامگاه ملاهادی سبزواری.

سرخس: غار و دریاچه بزنگان، سد دوستی، منطقه حفاظت شده جنگل خواجه، موزه تاریخ طبیعی.

فردوس: حوض سید، آب‌گرم فردوس.

فریمان: بند فریمان، منزل و موزه شهید مطهری.

قوچان: مناطق گردشگری یوسف خان، غار کله، منجاق تپه، موزه مردم‌شناسی قوچان، منطقه حفاظت شده در بادام، منطقه حفاظت شده قرچغه.

کاشمر: آرامگاه آیت‌الله شهید مدرس.

کلات: عمارت و کاخ خورشید، کتیبه نادری، مسجد کبود گنبد، برج نادری، بند نادری، غار آتشگاه، غار کبری، دروازه ارغون شاه، آبشار قره سو، آبشار ارتکنند، بیلاق خانه زو، منطقه حفاظت شده هزار مسجد.

گناباد: مزار سلطان محمد عابد در بیدخت، یخدان کوثر بیدخت، قلعه دختر شور آب، آتشکده گناباد، کاروانسرای فخر آباد، موزه گناباد، کاخک، آب‌انبار شریعت، قنات قصبه، مدرسه نجومیه، کاخ صوفیه، رباط زین آباد، منطقه حفاظت شده هنگام، منطقه شکار ممنوع افتخاری.

مشهد: بارگاه مطهر حضرت علی‌بن موسی‌الرضا علیه‌السلام (آستان قدس رضوی)، مسجد گوهرشاد، آرامگاه فردوسی، آرامگاه نادرشاه افشار، موزه آستان قدس رضوی، گنبد سبز، آرامگاه خواجه ربیع، آرامگاه خواجه اباصلت، آرامگاه خواجه مراد، ارگ، باغ ملی، بقعه هارونیه، پارک ملت، مناطق گردشگری حومه مشهد، غار مغان، کوه سنگی، غار کارده، چشمه سبز (۲۰ کیلو متری گلکان)، شاندیز، طرهبه، وکیل آباد، میل اخنگان، بیلاق ابرده.

نیشابور: موزه نیشابور، قدمگاه، آرامگاه حکیم عمر خیام، آرامگاه کمال الملک، آرامگاه شیخ عطار، دهکده گردشگری خان محمد، باغ نشاط، چشمه شاهان گرماب، موزه خیام، دهکده و مسجد چوبی، بیلاق بوژان، آبشار یار، پناهگاه حیات‌وحش حیدری، منطقه حفاظت شده رئیسی.

عکس: مجید حیدری، آرامگاه فردوسی، مشهد

عکس: عباس جعفری، آرامگاه عمر خیام، نیشابور

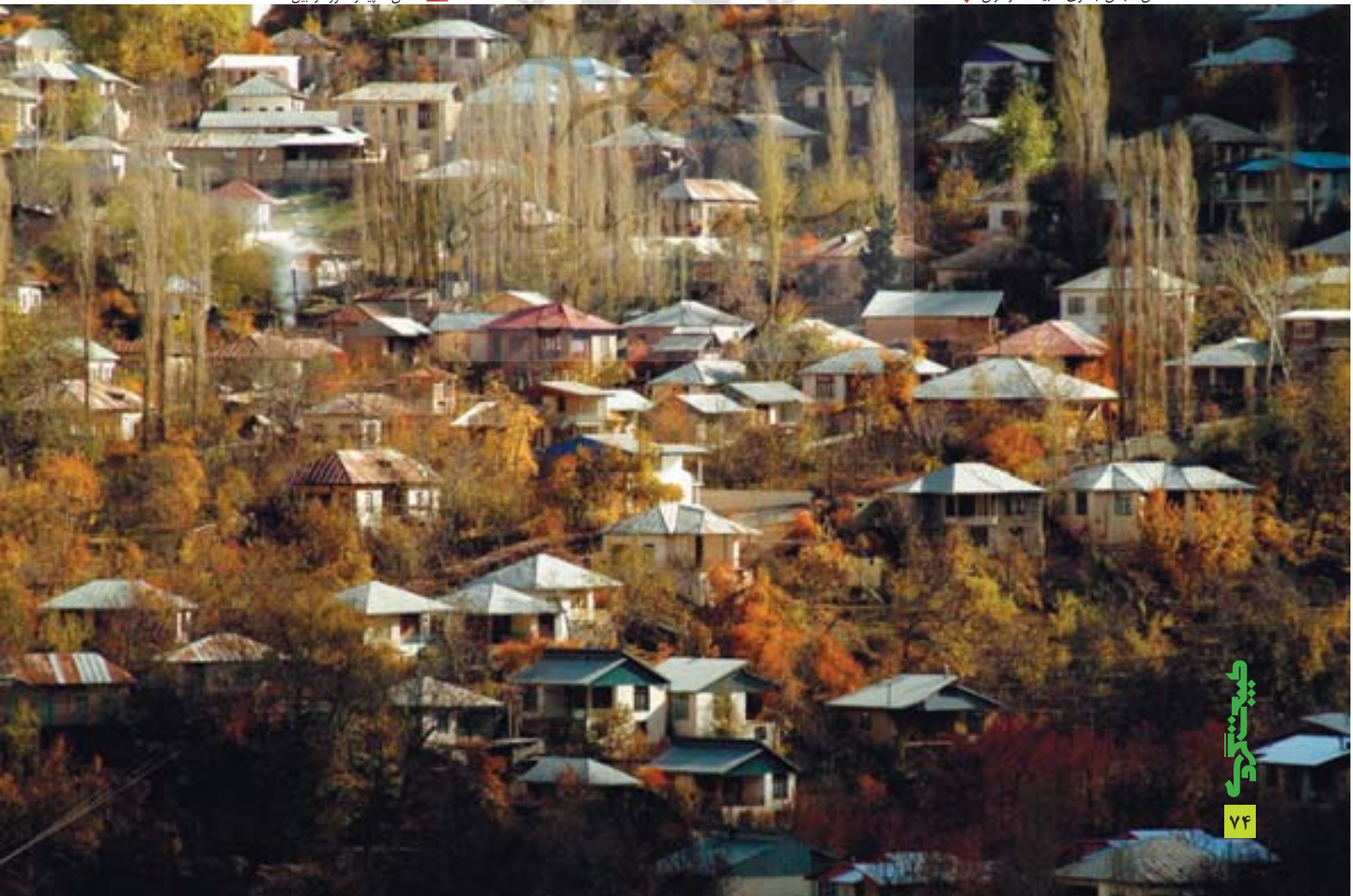
پیشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرنال جامع علوم انسانی

▲ عكس: سپيداره، نئور، اردبيل

▼ عكس: عباس جعفري، طبيعت مازندران

خوزستان دیار آب و آفتاب

شهرستان‌ها:

آبادان، اندیمشک، اهواز، ایذه، باغ ملک، بندر ماهشهر، دزفول، دشت آزادگان، شادگان، شوش، شوشتر، مسجدسلیمان، لالی.

جاذبه‌های گردشگری:

آبادان: کلیسای آبادان، موزه آبادان.

اندیمشک: چشمه عین، دریاچه سد کرخه.

اهواز: جاذبه‌های گردشگری سواحل رودخانه کارون، پل معلق (پل سفید)، پل سیاه، تاسیسات و منازل مسکونی راه آهن، بنای معین التجار.

ایذه: بقایای قلعه قدیمی نور آباد، غار اشکفت سلمان، منطقه باستانی سوسن، تالاب میانگران، طاق طویله، دره کول فره، قلعه تل.

باغ ملک: منطقه بیلاقی ارتفاعات زاگرس، تالاب، منطقه جانکی.

بندر ماهشهر: چشم اندازهایی از اسکله تخلیه و بارگیری در خورموسی.

دزفول: آبشار زیبای شوی، بازار قدیم شهر، قلعه شاداب، دره قره احمدی، دره تو بیرون، آرامگاه سید محمود، کاروانسرای قندی، بقایای آسیاب‌های آبی، آرامگاه یعقوب لیث، سد دز، شهر باستانی جندی شاپور، آسیاب‌های رعنا، آسیاب‌های گلوه بالایی و پایینی، اتاق آقامیر.

دشت آزادگان (سوسنگرد): تالاب هور العظیم.

شادگان: تالاب شادگان.

شوش: قلعه تاریخی شوش، موزه شوش، معبد چغازنبیل، آثار کاخ آپادانا (کاخ داریوش اول)، مقبره دانیال نبی، هفت تپه، منطقه حفاظت شده پناهگاه حیات وحش کرخه، شهر باستانی دوراوتناش، زیگورات.

شوشتر: آبشارهای تاریخی شوشتر، برج کلاه‌فرنگی، بند میزان، بقایای آسیاب‌های بادی، بند قیر، بافت قدیم، نهر داریون، کاروانسرای افضل، کاروانسرای امین زاده.

لالی: جاذبه طبیعی همراه با دشت‌های لاله سرخ.

مسجد سلیمان: اولین چاه نفت ایران، بقایای یک آتشکده قدیمی به نام صفا سنگی، تالاب زیبای قلعه خواجه، پیست زیبای قایق‌سواری و اسکی روی آب دریاچه سد عباسپور

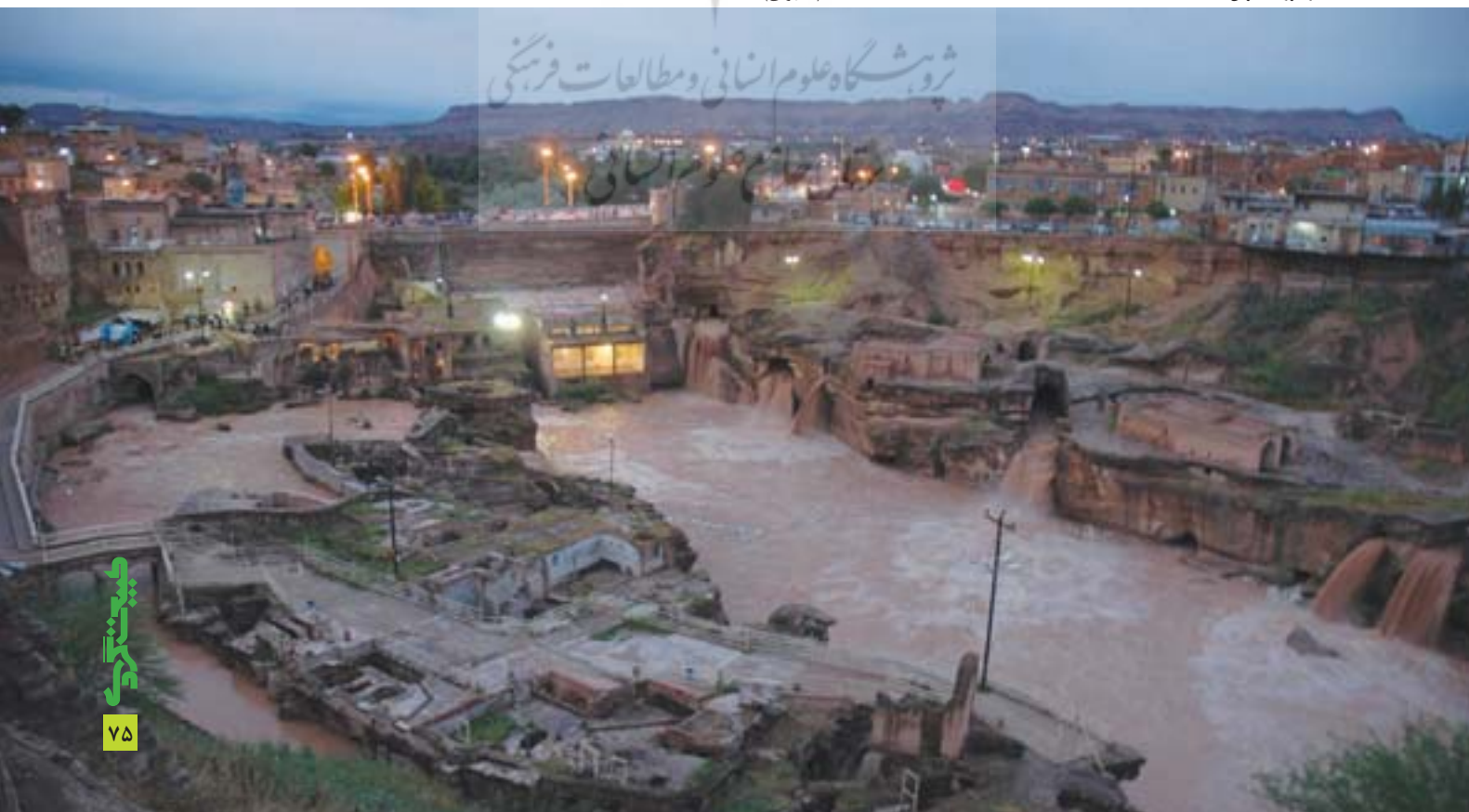
عکس: مجید حیدری، آبشار شوی، دزفول ▲

▲ زیگورات، شوش

▼ عکس: بهزاد فرازم، آبشارهای شوشتر

(کاروان).

ژوئیه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مجله علمی و پژوهشی

زنجان سرزمین جاذبه‌ها با سلفت انکیز

شهرستان‌ها:

ابه‌ر، زنجان، طارم، ماه‌نشان، گرماب.

جاذبه‌های گردشگری:

ابه‌ر: گنبد سلطانیه، امامزاده عبدالخیر.

زنجان: موزه زنجان، بازار زنجان، مسجد جامع (سید) زنجان، بنای تاریخی رختشویخانه، چشمه آب گرم آبدال و آرکون، چشمه انگوران، قطعه شمیران، غارهای گلجیک و خرمنه‌سر، مجموعه تاریخی داش کسن، آبشار شارشار، کاروانسرای سنگی، موزه تاریخ طبیعی، تپه نور.

طارم (آب بر): غار خرمنه سر، آتشکده الزین، روستای گیدان، آتشکده سرچم.

ماه نشان: دربند قاطرچی (یکی از مراکز سکونت انسان‌های اولیه در ماه‌نشان)، قلعه بهستان، کلیسای ماه نشان، دریاچه خدعی‌لو، قلعه انگوران.

گرماب: غار کتله‌خور

عکس: رامین نوری، غار کتله خور، گرماب، زنجان

عکس: رامین نوری، رختشویخانه، زنجان

عکس: رامین نوری، جاده سنندج به کامیاران ▲ عکس: فاطمه خدادادی، طبیعت کرمانشاه بر فراز کوه و مقبره ویس‌القرن، روانسر ▼

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

▲ عکس: عباس جعفری، مسجد تیس، چابهار

شهرستان‌ها:

زاهدان، چابهار، ایران شهر، خاش، سراوان، سرباز، زابل.

طبیعت ناشناخته، تاریخ کهن سیستان و بلوچستان

جاذبه‌های گردشگری:

ایران شهر: موزه ایران‌شهر، درمانگاه قدیمی ایران شهر، چشمه آب‌گرم کوه بزمان (زندگی)، رودخانه بم کور اسپ‌دژ، ساختمان بیت مقام معظم رهبری.

چابهار: عمارت قدیمی پست، موزه چابهار، مسجد بزرگ تیس (طیس)، قلعه پرتقالی‌ها، بازار منطقه آزاد، پوشش گیاهی و مامن تمساح پوزه کوتا، ساحل صخره‌ای و ماسه‌ای، تالاب لیبار، کوه‌های مینیاتوری، جنگل‌های حرا منطقه آزاد تجاری و صنعتی چابهار.

خاش: قلعه خاش (حیدرآباد)، آتشفشان نیمه فعال تفتان، غار لادیز، کوه تفتان، گل فشان پیرگل خاش، دریاچه سر دریا، درخت کهنسال روستای ده پایید، چشمه‌های آب‌معدنی، قلعه ایرندگان.

زابل: آثار باقیمانده از شهر سوخته، منطقه تفریحی چاه نیمه، قلعه رستم، زیارتگاه خواجه مهدی، آسیاب بادی، دیدار از دریاچه هامون و توتن‌های آن (قایق‌های سنتی)، میل قاسم آباد، کوه خواجه یا کوه رستم، رودخانه هیرمند.

زاهدان: موزه زاهدان، موزه مرکز تحقیقات محیط‌زیست، بازار شهر زاهدان، تمین، چشمه آب‌معدنی موسی، غار لادیز، بازارچه سرپوش، قبرستان هفتاد مولا.

سراوان: سنگ نگاره‌های کوه نگاران، منطقه جنگلی بیرک، تپه نمکی، سفال کلیورگان.

سرباز (راسک): قلعه قدیمی سرباز، قلعه پیشین، رودخانه سرباز، رودخانه باهو کلات، تمساح پوزه کوتا.

▼ عکس‌ها: عباس جعفری، طبیعت سیستان

عکس: عباس جعفری، مجموعه بایزید بسطامی، شاهرود ▲ عکس: عباس جعفری، مسجد تاریخانه، دامغان

سمنان

حزیره لکچر

شهرستان‌ها:
زومطالعات فرهنگی

سمنان، شاهرود، دامغان و گرمسار.

جاذبه‌های گردشگری:

دامغان: عمارت چشمه‌علی، گنبد زنگوله، پیر علمدار، برج طغرل، قلعه دولت‌آباد، کاروانسرای سپهسالار، غار شیربند، برج چهل‌دختر، برج مهماندوست.

سمنان: موزه سمنان، حمام حضرت (پهنه)، دروازه ارگ سمنان، قلعه کهن دژ، منطقه گردشگری شه میرزاد، امامزاده یحیی‌بن موسی، غار دربند، منطقه حفاظت شده پرور، چشمه امامزاده عبدالله، چشمه امامزاده محمد زید، چشمه معدنی تلخاب، چشمه روزبه.

شاهرود: موزه شاهرود، مجموعه تاریخی بایزید بسطامی، چشمه گرم‌آب مجن، آرامگاه شیخ ابوالحسن خرقانی، آرامگاه ابن یمن‌الدین ظفره‌ای فرومدی، آرامگاه شیخ حسن جوری، مسجد جامع فرومد.

گرمسار: غار دق کشکولی (زندانیان افغان)، قصرهای سیاه کوه (قصر شاه‌عباسی، عین‌الرشید، حرمسرا).

عکس: عباس جعفری، اهواز ▼

عکس: رامین نوری، حواشی روستای کانی شریف، روانسر ▲

پروژه‌های علمی و تحقیقاتی
پرتال جامع علوم انسانی

عکس: عباس جعفری، تخت جمشید، شیراز ▲

شهرستان‌ها:

آباد، ارسنجان، استهبان، اقلید، جهرم، داراب، زرین دشت، سپیدان، شیراز، فیروز آباد، کازرون، لارستان، مرودشت، ممسنی، مهر، نیریز.

جاذبه‌های گردشگری:

آباد: تیمچه صرافیان، کاروانسرای شورشستان، قله و کلاه‌فرنگی سورمق.
ارسنجان: ایوان قدمگاه، غار ضحاک.

استهبان: چهار طاقی (مسجد سنگی) ایج، بقعه شیخ‌قطب، غار آهکی (زکریا)، تپه تاریخی ایج.

اقلید: قدمگاه سده، کتیبه و غار تنگ براق، چشمه شیرین، دریاچه کافترا، چشمه بهرام‌گور.
جهرم: قدمگاه جهرم، بازار سر پوشیده، آبشار خفر، آتشکده سیمکان، غار سنگ شکن، آب‌گرم سیمکان.

داراب: آبشار رود شور، قلعه مزایجان، دارابگرد، مسجد سنگی (آتشکده آذرخش)، نقش رستم داراب، قلعه بهمن، آبشار تنگه رغر.
زرین دشت (حاجی آباد): دریاچه میدان گل.

سپیدان (اردکان): دریاچه برم فیروز، آبشار مارگون، پیست اسکی، تنگ تیزآب، چله‌گاه.
شیراز: بارگاه مطهر حضرت شاهچراغ (ع)، تکیه سبز پوشان، موزه پارس، آرامگاه خواجوی کرمانی، دروازه قرآن، کاخ سروستان، قلعه انگشت گبری، ارگ کریم‌خانی، آرامگاه حافظ، آرامگاه سعدی، باغ ارم، بازار وکیل، مسجد وکیل، حمام وکیل، مسجد نو، کلیسای حضرت شمعون، بنای نارنجستان قوام، بند امیر، چشمه جوشک، باغ نشاط، منزل شاپوری، سرای مشیر، مدرسه خان، موزه قاجاریه، باغ دلگشا.
فیروزآباد: بقایای آثار باستانی شهرگور، نقش رستم، پل مهر نارسه، چشمه رنجبیران و باغ‌های میمند، مراسم گلابگیری میمند.

کازرون: نقش بهرام دوم سرمشهد، شهر باستانی بیشاپور، آتشکده کازرون، معبد آناهیتا و کاخ شاپور، پل مشیر، سراب شیر، دریاچه پریشان (فامور).

لارستان (لار): باغ نشاط، بازار قیصریه، دریاچه خنج، کاروانسرای بازار.
مرودشت: نقش رستم، پاسارگاد (مقبره کورش)، موزه تخت جمشید، تنگ بستانک، غار اشکفت گاوی، دریاچه سید درودزن.

ممسنی (نورآباد): نقش سنگ شاه بهرام (بهرام‌گور)، میل اژدها.

نیریز: کاروانسرای نیریز، آبشار تارم، قدمگاه خضر نبی‌الله.

فارس

شیرازه فرهنگ و تمدن ایران

عکس: عباس جعفری، باغ ارم، شیراز ▼

آینه تاریخ و طبیعت ایران

قزوین

شهرستان‌ها:

آبیک، قزوین، تاکستان، بوئین‌زهرا.

جاذبه‌های گردشگری:

آبیک: دانیال بیغمبر بر فراز پیغمبر کوه، مقبره رئیس المجاهدین، قلعه‌های صمغ آباد، چناسک و زیاران، قدمگاه روستای قاضی کلایه، چنار خون‌بار.

بوئین‌زهرا: برج‌های دوگانه خرقان، کاروانسرای شاه عباسی آوج، کاروانسرای شاه عباسی هجیب، کاروانسرای شاه عباس محمدآباد، پل شاه‌عباس، غار قلعه‌کرد.

تاکستان: میل خرم آباد، منطقه حفاظت شده باشگل، قز قلعه، زیارتگاه هفت صندوق، تپه‌های پیش از تاریخ و باستانی داکان، اک، زرلان، یاسین تپه، کندر، کی‌وران، شارین، نهاوند، ولازگرد، پیرولی، گیلک‌تپه.

قزوین: بارگاه مطهر امامزاده حسین، بقعه پیغمبریه، موزه آقا بابا، دروازه قدیم تهران، عمارت چهل ستون (موزه)، آرامگاه حمدالله مستوفی، قلعه شمیران (طارم)، مسجدالنبی(ص)، میمون قلعه، دریاچه زیبای اوان، مجموعه تاریخی بازار قزوین، قلعه حسن صباح، عمارت عالی‌قاپو، آب‌انبار سردار، دروازه درب کوشک، عمارت کلاه‌فرنگی (چهل ستون)، کاروانسرای سعد السلطنه، قلعه الموت، کاروانسرای سلطان آباد.

عکس: عباس جعفری، دهانه الموت، قزوین

عکس: عباس جعفری، مناظر سیارود

قم

میعادگاه مذهبی ایران

شهرستان‌ها:

قم

جاذبه‌های گردشگری:

قم: بارگاه مطهر حضرت معصومه(س)، موزه آستانه حضرت معصومه(س)، مسجد صاحب‌الزمان (جمکران)، مجموعه تاریخی علی‌آباد، کاروانسرای محمد آباد قمرود، خانه ملاصدرا، باغ گنبد سبز، خانه قدیمی امام خمینی (ره)، مدرسه فیضیه، مسجد اعظم، کاروانسرای قلعه سنگی، غار وشنوه.

عکس: فاطمه خدادادی، کوه و مسجد خضرالنبی، قم

پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رساله جامع علوم انسانی

عکس: فاطمه خدادادی، غار کرفتو، دیواندره ▲

عکس: رضا نوری، مراسم پیر شالیار، اورامانات ▲

کردستان سرزمین مهرورز

شهرستان‌ها:

سنندج، سقز، مریوان، بانه، بیجار، سروآباد، قروه، کامیاران، دیواندره.

جاذبه‌های گردشگری:

بانه: حمام تاریخی خدری، پارک دوکاتان و پیرمراد در دامنه کوه آر بابا، مراکز خرید شهری، دریاچه سد بانه، غار شوی، تفرجگاه سورین.

بیجار: بازار قدیمی بیجار، بقایای شهر باستانی گروس، کتیبه‌های تاریخی قم چقا، باغ صفا، تپه حیدر بیگ، منطقه حفاظت شده بیجار.

دیواندره: غار تاریخی کرفتو، چهل چشمه، قلعه زیویه، منطقه سارال.

سروآباد: نقش برجسته و سنگ نبشته اورامان، مقبره پیر شالیار (اورامان)، روستای تاریخی اورامان تخت.

سقز: قلعه تاریخی زیویه، روستای گردشگری پالنگان، دریاچه سد شهید کاظمی.

سنندج: موزه سنندج، مسجد و قرآن نگل، امامزاده پیر عمر، امامزاده پیرمحمد، کلیسای سنندج، باغ و عمارت آیت...مردوخ، عمارت آصف دیوان، عمارت خسروآباد، بازار قدیمی شهر سنندج، دریاچه سد وحدت، مسجد تاریخی آویهنک، عمارت و کیل‌الملک، عمارت مشیر دیوان، عمارت اشرف نظام، حسینیه امجد، موزه تاریخ طبیعی، پارک تفریحی آبیدر، موزه حمام خان، دریاچه سد قشلاق، خانه کرد (عمارت آصف).

قروه: سراب قروه، مسجد جامع، بقعه و چشمه آب‌معدنی باباگرگر، باقیمانده آثار قلعه کهنه، غار کمره، حمام قصلان، آثار صخره‌ای فرهاد آتاش، چشمه وینسار.

کامیاران: محوطه تاریخی کاودانه، بقعه پیرعکاشه، بقعه شیخ عباس کومابین، روستا و قلعه پالنگان، نقش برجسته اورامان.

مریوان: دریاچه آب شیرین زریوار، قلعه مریوان (قلعه هلوخان)، پل گاران، آبشار سلور، بازارچه مرزی باشماق، بازار شهر، تفرجگاه‌های طبیعی.

عکس: عباس جعفری، دریاچه زریوار، مریوان ▼

کرمان گنجینه تاریخ

شهرستان‌ها:

بافت، بردسیر، بم، جیرفت، راور، رفسنجان، زرنده، سیرجان، شهربابک، کرمان، ماهان.

جاذبه‌های گردشگری:

بافت: غار طرنک در روستای طرنک، غار شب‌پره (خفاش) در کوه خیبر، چشمه عروس رابر، خبر، بندر هنزا، کوغر، عشق آباد رابر.

بردسیر: آب‌گرم قلعه عسگر، ارگ تاریخی بردسیر، لاله‌زار، بیدخوان.

بم: مجموعه تاریخی ارگ بم، میل نادری (فهرج)، آب‌گرم ابارق، قلعه دختر، ده‌بکر.

جیرفت: سد جیرفت، زیارت سلطان سیداحمد ساردوئیه، آبشار دوساری، آب‌گرم اسفندقه، محوطه باستانی کنارصندل جیرفت، آبشار رود فرق، جبالبارز.

رفسنجان: مجموعه تاریخی حاج آقاعلی، یخدان عباس آباد، برج فردوسیه، بازار اصلی شهر و قیصریه آن، کاروانسرا و یخدان کبوترخان، مجموعه تاریخی بی‌بی‌حیات، کاروانسرای بیاض، آب‌انبار و کاروانسرای کشکوئیه، سرچشمه راویز، داوران.

راور: تکیه حضرت ابوالفضل، یخدان راور، خانه فخری، مجموعه وکیلی‌طرز، سروهای تاریخی طرز.

زرنده: خانقاه شیخ سعید (کوهینان).

سیرجان: کاروانسرای ابراهیم‌خان، بقعه پیر، برحق جار سوز، آب‌انبار قدیمی، یخدان‌ها، بادگیر چیتی، بنای تاریخی شاه فیروز، سه چشمه، باغ سنگی سرجان.

شهر بابک: کاروانسرای رباط عرب، دهکده صخره‌ای میمند، عمارت موسی‌خانی، غار ایوب جنوب دهج.

کرمان: مسجد جامع، موزه صنعتی، حمام وکیل، گنبد جلیله، مقبره شاه نعمت‌الله ولی، باغ و عمارت شاهزاده ماهان، مسجد ملک، آب‌گرم ته خاتون، گنبد سبز، مجموعه تاریخی گنجعلی‌خان، مشتاقیه (سه گنبد)، بازار کرمان، یخدان مؤیدی، آب معدنی حسین‌آباد، موزه ماهان، آب معدنی قلعه عسگر، آتشکده چهارتاقی، پارک جنگلی قائم، تپه تل ابلیس، کاروانسرای رباط دربند، آب سرد روستای بروزن گلباف، مجموعه گنجعلی‌خان، مسجد حاج آقا علی (چهلستون)، مقبره پیرچار سوز، موزه صنعتی کرمان، قلعه تاریخی راین، کتاب‌خانه ملی، موزه دفاع مقدس، باغ موزه فرش، مقبره خواجه اتابک، آب‌انبار حاج‌علی‌آقا، کلوت‌های شه‌داد، دهکده گردشگری کوهپایه رشید فرخی، آبگرم جوشان، آبشار راین، وامق‌آباد کوهپایه، زیبا تپه، سکنج، گشیت، دو لوله کوهپایه، خانه فروزی، آتشکده و موزه زرتشتیان، موزه شهید باهنر، زیارتگاه شاهپور و هرام ایزد، مقبره و آب‌انبار شیخ‌داود، باغ هرنندی، مسجد طباطبایی، موزه دیرینه‌شناسی، بازار وکیل، قیصریه ملامحمد، قیصریه وکیل، کاروانسرای وکیل، مسجد وکیل، بازار ارگ، کاروانسرای چهارسوق، کاروانسرای هندوها، کاروانسرای حاج مهدی، کاروانسرای کوزه‌گران، بازار ریگ‌آباد (قلعه محمودیه).

ماهان: مجموعه شاه نعمت‌الله ولی، باغ شاهزاده، کاروانسرای ماهان، موزه هنرهای معاصر.

عکس: عباس جعفری، ارگ بم ▼ عکس: عباس جعفری، باغ شازده، ماهان ▲

عکس: عباس جعفری، خانه‌های صخره‌ای میمند ▶

کرمانشاه گهواره تمدن

شهرستان‌ها:

اسلام آباد غرب، پاوه، صحنه، قصر شیرین، کنگاور، کرمانشاه، گیلان غرب، هرسین.

جاذبه های گردشگری:

اسلام آباد غرب: قلعه یزدگرد (کرند)، بقعه بابا یادگار (کرند)، تپه باستانی چقا گاوانه، کاروانسرای شاه عباسی، طاق گرا، مجموعه طبیعی بان زرده،

گنبد گلایی، بان مزاران، سراب کرند.

پاوه: غار قوری قلعه، جاذبه های طبیعی منطقه (لاله های واژگون)، روستای هجیج و چشمه آب معدنی.

سرپل ذهاب: طاق گرا، نقش برجسته انوبانی، برد عاشقان، سراب گرم، جاذبه های طبیعی منطقه ریجاب، دکان داود (کل داود).

صحنه: سراب صحنه، آبشار دربند، تخت تیمور، زیارتگاه شوق علی، شهر تاریخی دینور، پل دینور.

عکس: سپیدار، هجیج، پاوه ▼

عکس: رامین توری، طاق بستان، کرمانشاه ▲

عکس: عباس جعفری، غار قوی قلعه، پاوه ▲

قصر شیرین: کاروانسرای شاه عباسی، چهارطاقی (چهارقاپو)، کاخ ساسانی خسرو پرویز.
کرمانشاه: آثار تاریخی طاق بستان، تکیه معاون الملک، مسجد عماد الدوله، سراب نیلوفر، حمام حاج شهبازخان، تالاب مشیدان، سراب خضر الیاس، کاروانسرای ماهیدشت، سراب هشیلان، موزه معاون الملک، بیگلربیگی، پل کهنه، مقبره آل آقا، پارک کوهستان، موزه مردم شناسی، خانقاه اخوت، خانقاه خاک، خانقاه گوران.

کنگاور: معبد آناهیتا.

گیلان غرب: بقعه صوفی، تپه تاریخی گیلان غرب، گور دخمه دیره، سراب گیلان غرب، بنای ساسانی گیلان غرب.

هرسین: آثار باستانی بیستون، سنگ بلاش، مسجد هرکول، سراب بیستون، گور دخمه های اسحاقوند، غار شکارچیان، غار مرآتاب، غار چشمه سراب، قلعه هرسین، صفحه تراشیده، حوض سنگی، طاق سنگی، پلکان سنگی، قلعه سرماج، گور دخمه شمس آباد، تپه گنج دره، سراب هرسین.

کهنگیلویه و بویراحمد طبیعت چهار فصل

شهرستان‌ها:

بویراحمد، گچساران، کهنگیلویه، دنا.

جاذبه‌های گردشگری:

بویراحمد (ياسوج): آبشار ياسوج، تنگه مهربان، درآب چشمه‌چنار، تنگه گنجه‌ای، پیست اسکی کاکان، موزه ياسوج، تل خسروی، آثار هزاره سوم پیش از میلاد.
دنا (سی سخت): مناطق طبیعی ارتفاعات دنا، پل پاتاو، آثار باقیمانده شهر دینار (ده نار)، کوشک میمند، غار یخی.
کهنگیلویه (دهدشت): چشمه بلقیس چرام، کاروانسرای دهدشت.
گچساران (دو گنبدان): بارگاه مطهر امامزاده بی‌بی حکیمه، چهار طاق خیرآباد، گنبد لیستر، پل مریم، منطقه گردشگری مارین، محوطه تاریخی تنگ ملغان (گنبد ملغان)، باغ فردوس، غار شاه (اشکفت‌شاه) باشت، چشمه دوگنبدان.

عکس: عباس جعفری، آبشار لوه، مینودشت ▲ عکس: عباس جعفری، اشکفت شاه، گچساران ▼

گلستان نگارستان ایران

شهرستان‌ها:

بندرترکمن، بندر گز، علی‌آباد، گنبد کاووس، مینودشت، آق‌قلا، رامیان، گرگان.

جاذبه‌های گردشگری:

آق‌قلا: تالاب آماگل، سد تاریخی وشمگیر، پل آق‌قلا، پنجشنبه بازار آق‌قلا.
بندرگز: سواحل زیبا و آرام بندر گز.
بندر ترکمن: تالاب گمیشان، طبیعت و چشم انداز شبه جزیره میانکاله، دوشنبه بازار بندر ترکمن.
رامیان: آبشار و غار شیرآباد، دالان بهشت (گل رامیان).
علی‌آباد: آبشار کبود وال، پارک جنگلی زرین‌گل.
گرگان: موزه شهر گرگان، منطقه گردشگری ناهارخوران، منطقه گردشگری النگ‌دره، آبشار و چشمه رنگو، آبشار زیارت، بقایای دیواره‌های دفاعی گرگان (سد اسکندر)، آبشار باران‌کوه.
گنبد کاووس: مقبره قابوس‌بن وشمگیر، مراسم سوارکاری و اسب‌دوانی، تالاب آجی‌گل، بقایای شهر باستانی جرجان.
مینودشت: آبشار لوه، قلعه ماران، آرامگاه مختومقلی فراغی، حوزه علمیه کریم ایشان، غار وسط دل (کیارام) در روستای فرنگ، پارک ملی گلستان.

گیلان ایران در سیلان

شهرستان‌ها:

استانه اشرفیه، آستارا، بندر انزلی، رشت، رودبار، رودسر، شفت، صومعه‌سرا، طولش، فومن، لاهیجان و لنگرود، املش، رضوان‌شهر، سیاهکل، ماسال.

جاذبه‌های گردشگری:

آستارا: مرداب (تالاب) استیل آستارا، باغ تاریخی عباس‌آباد، موزه کاکتوس‌ها، چشم‌انداز طبیعی گردنه حیران، آبشار لوندویل، پارک حیات‌وحش، آبگرم علی‌داشی حیران، آبگرم کوتاه‌کومه، ساحل صدف.

استانه اشرفیه: آرامگاه دکتر محمد معین، سواحل آرام و صیدگاه‌های آن، پارک جنگلی بندر کیانشهر، منطقه حفاظت شده و تالاب بوجاق و کیانشهر، پارک ساحلی آستانه.

املش: تالاب زربیجار، غار تالاب‌گورج، چشمه تاریخی لوزان، یخچال طبیعی ملجادشت. بندرانزلی: پل قدیمی غازیان، تالاب انزلی، منار (فانوس دریایی)، کاخ میان‌پشته، تالاب سرخانکل، موزه نظامی نیروی دریایی، ساختمان موزیک، پل متحرک غازیان، اسکله قایقران، پارک ساحلی با قدمت ۹۰ ساله.

رشت: عمارت تاریخی شهرداری رشت، باغ قدیمی محتشم (پارک قدس)، بارگاه مطهر امامزاده‌هاشم، سبزه میدان، استخر عینک، موزه رشت، آرامگاه میرزا کوچک‌خان، عمارت کلاه‌فرنگی رشت، بقعه دانای‌علی، آبگیر پسیخان، مسجد صفی (سفید)، پارک و خانه جهانگردی ملت.

رضوانشهر: آبشار ویسادار، پارک جنگلی دکتر درستکار، مناطق زیبای الماس و بیلاقات ارده.

رودبار: سد منجیل با چشم‌انداز طبیعی زیبای آن، غار درفک، چشم‌انداز و جاذبه‌های اطراف سد سفیدرود، پل خشتی لوشان، غار باستانی دره‌بند، بافت تاریخی روستای انبوه، درخت سرو هرزویل، گل سوسن چل‌چراغ، چشمه لویه، کلشتر و آبگرم ماست‌خور، چشمه آب‌معدنی سنگ‌رود، قلاع تاریخی عمارلو.

رودسر: آبشار سبیران، منطقه جنگلی و کوهستانی سرولات، منطقه جواهر دشت، غار دیارجان، کبیران و سر درود، مجموعه امیربند (کلاچای)، بقاع ایبض و سیدسلیمان کاکرود، مجموعه ساختمان‌های شهرداری رودسر.

سیاهکل: آبشار زیبای لونک، حمام تاریخی دیلمان، مناطق طبیعی همراه با آثار پراکنده در دیلمان، تی‌تی‌کاروانسرا، مناطق باستانی کوتی، کوه پس و حسنی محله، قلعه کوتول‌شاه، قلعه و برج دیده‌بانی گرماور، غار لوعلی (زاگام)، پناهگاه سنگی گیلاکش و سلمان، چشمه آب‌معدنی لاریخانی، کوه درفک.

شفت: منطقه سیاحتی سیاه‌مزگی، چنار رودخان، آبشار دودوزن.

صومعه‌سرا: مناره تاریخی بازار گسکر، تالاب صومعه‌سرا، پل خشتی پرده سر، غار نارنج پرده تینان، نرگستان و سیاه درویشان، شهر تاریخی گسکر.

طولش (هشتپر): قلعه تاریخی صلصال در بخش لیسار، کاخ تاریخی آق‌اولر، آرامگاه سید شرفشاه، کاخ سردار امجد.

فومن: چشم‌انداز زیبای شهر ماسوله، قلعه تاریخی رودخان (حسامی)، بقعه عون‌بن‌علی ماسوله، کاروانسرای قدیمی ماسوله، غار فوشه، آب‌معدنی زمزم ماسوله، کهنه ماسوله.

لاهیجان: استخر زیبای لاهیجان با چشم‌انداز طبیعی شیطان‌کوه، آرامگاه کاشف‌السلطنه (موزه‌چای‌ایران)، پل خشتی لاهیجان، تالاب بین‌المللی امیرکلاویه، بام سبز، بقعه چهار

پادشاهان، امامزاده ابراهیم، حمام گلشن.

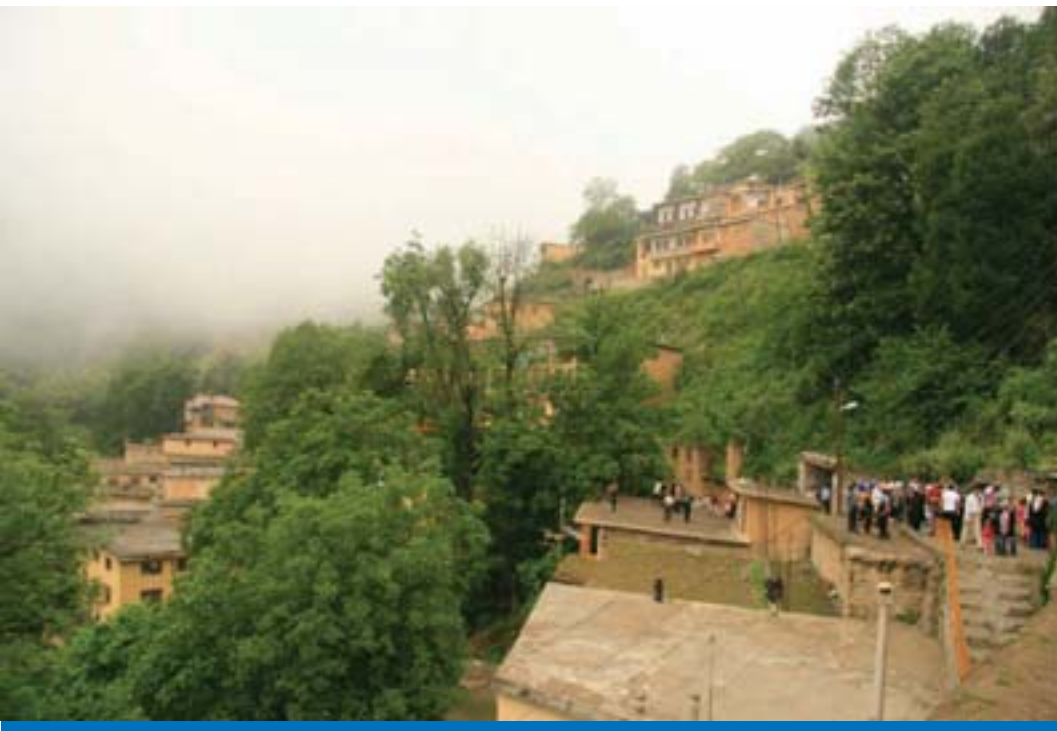
لنگرود: سواحل زیبا و آرام چم‌خاله، پل خشتی لنگرود، خانه دریا بیگی، قلعه دیزین، بافت تاریخی لنگرود، منطقه زیبای لیلاکوه، غار لیاور، بقاع سفید آستانه و بقعه ۱۲ سادات روستای ملاط.

ماسال: قلعه کول، آبشار لارچشمه، رودخانه سیاورود، آبشار ماسوله رودخان، آبشار خرم یو، منطقه مشهد میرزا، مناطق زیبا و بیلاقی و تاریخی سنگ‌بست، خون، خندلیه، پشت و تفنگ‌ساز، بقعه شال‌ماء، منطقه جنگلی طلסקوه و آری‌دول، گردشگاه جنگلی زیرمندان، منطقه بیلاقی اولسینگاه، منطقه باستانی اسپه و ریسه با غار و صخره‌های بلند.

عکس: رضا نوری، لاهیجان

▲ عکس: مجید حیدری، تالاب انزلی

▲ عکس: رامین نوری، ماسوله

لرستان

سرزمین بلوط

شهرستان‌ها:

خرم‌آباد، الیگودرز، درود، ازنا، کوه‌دشت، پل‌دختر.

جاذبه‌های گردشگری:

ازنا: دریاچه زیبای گهر، تونل برفی، چشمه قلقلی، دره تخت، امامزاده قاسم (چاپلق).
الیگودرز: آبشار آب سفید، غار تمندر، سر دره، سراب‌های ماهی‌چال و کیگوران و گایکان، غار بز نوید.

پل‌دختر: پل تاریخی پل‌دختر، کاروانسرای چشمک، آبشار افرنیه، غار کلماکره، پل کهرت (معمولان)، رودخانه کشکان، تنگ ملاوی و معمولان، جنگل‌های بلوط، تالاب زردابه، غار کوگان.

خرم‌آباد: قلعه تاریخی فلک افلاک و موزه آن، پل تاریخی کشکان، بازار سر پوشیده، آبشارهای سه گانه سرکانه عباس‌آباد، آبشار نوژیان (۳۰ کیلومتری جنوب شرقی خرم‌آباد)، امامزاده شاهزاده عبدالله (۵۰ کیلومتری جنوب‌غربی خرم‌آباد)، آبشار بیشه پوران، گرداب سنگی، سنگ نوشته تاریخی خرم‌آباد، پل شاپوری، دریاچه کیو و منطقه تفریحی آن، غار تاریخی دوشه، غار کرگان، زیستگاه ماهی‌کور، مناره آجری، آبشار وارک، شکارگاه‌های طبیعی طاق پل شکسته و مناره خرم‌آباد، گورستان چشمک.

درود: آبشار شوی، پل چالانچولان، دره نی‌گا، سراب رودک، غار و سراب منو، منطقه تفریحی دریاچه گهر، آبشار بیشه‌رود.

کوه‌دشت: کاخ تاریخی ساسانی (رحمان‌آباد)، چشمه گوگردی گراب و خوشاب، چشمه سیاب، دره و غار ویزنه‌نهار، پل گاومیشان، غار میرملاس، دره سرطهران، قلعه کورگان، گنبد شاه‌محمد، غار همیان، مقبره داودرش.

عکس: عباس جعفری، فلک‌افلاک، خرم‌آباد ▲ ▼ عکس: عباس جعفری، آبشار نوژیان، خرم‌آباد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروژه شگانه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رساله جامع علوم انسانی

مازندران

آسمان مهربان دریا سبک‌ان

شهرستان‌ها:

قائم‌شهر، رامسر، سوادکوه، آمل، تنکابن، ساری، بابل، چالوس، نکا، بابلسر، نوشهر، به‌شهر، جویبار، نور، میانکاله، کلاردشت.

جاذبه‌های گردشگری:

آمل: بقعه میر بزرگ مرعشی، بقعه میرحیدر آملی، قلعه شاهاندشت، نقش برجسته ناصرالدین‌شاه (بین‌راه آمل-لاریجان)، پارک جنگلی میرزا کوچک‌خان (جنگل، چشمه)، پل دوازده چشمه، دشت و سد لار، منطقه تفریحی آب‌گرم لاریجان (کوهستان، چشمه، آب معدنی)، قله دماوند، آب‌گرم شاهاندشت، منطقه تفریحی آب‌اسک (آب‌معدنی، کوهستان، چشمه، علفزار)، رودخانه و جنگل بدبران، برج سی‌شاهاندشت، رباط سنگی آبشار اول و دوم، قلعه آروشدت لار، پارک تفریحی امامزاده عبدالله (کوهستان، جنگل).

بابل: تکیه مقرری کلا، موزه بابل، برج دیده‌بانی، آب‌گرم روستای آرزو، مجموعه تاریخی ابوالحسن کلا، گنبد سرست، ساختمان شهرداری، مجموعه تاریخی آقاخان نسب، مجموعه بناهای نجفی، تکیه گاوان کلا، راسته بازار حصیر فروشان، مجتمع تفریحی ساحلی میرود (دریا، جنگل، شالیزار)، حوزه کوهستانی فیلبند، حوزه جنگلی شیاده و سد شیاده (رودخانه، سد، جنگل)، پارک جنگلی بزچفت (جنگل، چشمه).

بابلسر: سواحل زیبای دریای خزر، مجموعه تاریخی بافت میدان اصلی شهر، پارک و اسکله قایقرانی، پل فلزی، بنای شهربانی، میدان بیت‌المقدس.

بهشهر: آثار تاریخی باقیمانده عباس‌آباد، مجموعه باغ صفوی، کاخ صفی‌آباد، بنای چشمه‌عمارت، غارهای تاریخی کمربند و هوتو، تالاب میانکاله، آبشار سنگ‌نو (جنگل، چشمه، آبشار)، ساحل آرام گلوگاه، باغ چهل‌ستون (پارک ملت)، سیکاپل، قلعه شاه‌نشین آسیاب‌سر، گوهر تپه، عمارت سیامی، آتشکده کوهسان، مجموعه بناهای افغان‌نژاد، حسینیه فرحی، منطقه تفریحی جنگلی هزار جریب (جنگل، چشمه، کوهستان).

تنکابن: عمارت شهرداری تنکابن، قلعه‌گردن، قله سیالان، دشت دریاسر، آب‌گرم فلک‌ده، آبشار فرهاد جوی، غار دانیال، موزه تاریخ طبیعی، امامزاده قاسم (جزما)، پارک جنگلی چالدره (رودخانه‌های دوهزار و سه هزار)، موزه تاریخ طبیعی خشکه‌داران (سلیمان شهر)، پل چشمه‌کیله، بنای سنگی کوره‌سر.

جویبار: سواحل چیکرود، مجتمع تفریحی ساحلی دریای لاریم.

چالوس: دریاچه زیبای ولشت (سماء)، تپه باستانی کلاردشت، تله کابین و پارک جنگلی نمک‌آبرود، جاذبه‌های گردشگری طبیعی منطقه کلاردشت و سرد آبرود (جنگل، کوهستان، چشمه، رودخانه)، یخچال‌های قدیمی علم‌کوه و تخت‌سلیمان، جاده و جنگل انبوه مسیر کلاردشت-عباس‌آباد، جاده جنگلی گرگ پس در کلاردشت، آب‌گرم واحد و تلو در کلاردشت، پارک جنگلی فین (جنگل، رودخانه)، تله‌کابین نمک‌آبرود، کاخ چایخوران، منطقه اطراف سد سیاه بیشه (چشمه، رودخانه، جنگل)، دریاچه سد دریوک، مرداب کندوچال، آبشار اکاپل، آبشار هریجان، کاخ اجابت در کلاردشت.

رامسر: چشمه آب‌گرم سادات محله، قلعه باستانی مارکوه، مقبره پلاسید، کاخ قدیمی رامسر، آب‌گرم کتالم، چشم‌انداز طبیعی جواهرده (جنگل، چشمه، کوهستان)، عمارت هتل قدیم رامسر، موزه خزر (کاخ رامسر)، پارک جنگلی صفارود (چشمه، رودخانه، آب‌معدنی، جنگل).

عکس: سپیدار، دشت و سد لار، آمل

جنگل‌های دال‌خانی.

ساری: پارک ملی دشت‌ناز، امامزاده قاسم، مجموعه تاریخی تفریحی فرح‌آباد (ساحل، مرداب، رودخانه تجن)، سد سلیمان‌تنگه (جنگل، دریاچه، رودخانه، تاج‌سد)، پارک جنگلی شهید زارع در محدوده سد سلیمان‌تنگه، پارک حیات‌وحش دشت‌ناز، پناهگاه حیات‌وحش سمسکنده، خانه قدیمی کلبادی، آب‌انبار نو، شاطر گنبد، پل تجن، آب‌انبار میرزاهدی، خانه سردار جلیل، خانه فاضلی، منطقه جنگلی شیرین‌رود خرم‌آباد (جنگل، چشمه، آبشار)، منطقه تفریحی جنگلی کیاسر (جنگل، چشمه)، مجتمع تفریحی ساحلی گهرباران (دریا)، فریم صحرا (جنگل، چشمه)، مجموعه تالابی سراندون و بالندون، آبشار داراب کلا، غار هیلدو.

سواد کوه (پل سفید): غار اسپهبد خورشید، برج تاریخی لاجیم، کاروانسرای گدوک، پل تاریخی شیرگاه، پل راه‌آهن ورسک، روستای قدیمی آلاذشت، قلعه کنگلو (کنگه لی)، سه خط طلا، پل سنگی شاپور کلیسای اوریم، راه باستانی سرتنگه، مجتمع تفریحی توریستی ورسک (کوهستان، چشمه)، مجتمع تفریحی کوهستانی امامزاده حسن‌الآشت (جنگل، کوهستان)، منطقه کوهستانی جنگلی گردنه‌سر و آبشار گزو (جنگل، چشمه، آبشار، کوهستان)، منطقه تفریحی توریستی حاشیه سد البرز (جنگل، رودخانه، سد)، منطقه تفریحی و تاریخی کمر پشت (جنگل، غار طبیعی، کوهستان)، مجتمع تفریحی اندرکلی (رودخانه، جنگل).

قائم‌شهر: عمارت قدیمی دارایی، پارک جنگلی تالار (سواحل رودخانه، دریا).

نکا: غار گمیشان، منطقه آب‌معدنی قرمرض (جنگل، چشمه)، منطقه تفریحی استخر پشت (جنگل، چشمه، رودخانه).

نور: آرامگاه و خانه نیمایوشیج (یوش)، پارک جنگلی نور، آبشار و جنگل آپیری، لایوچ، پارک جنگلی کشیل (جنگل، رودخانه، آبشار)، محور تاریخی بلده (جنگل، چشمه)، منطقه حفاظت شده واز، منطقه شکار ممنوع رزن

نوشهر: پارک جنگلی سی‌سنگان، باغ گیاه‌شناسی، موزه کندلوس، خرابه شهر کجور، معماری روستای کجور، بنای درویش‌امیر، دریاچه خضرنبی، دیو چشمه، جنگل رزین طبیعی، دور قلعه، پل دوآب، محور تاریخی کجورلاشک (جنگل، چشمه)، منطقه تاریخی، طبیعی کندلوس (کوهستان، جنگل، چشمه).

میان‌کاله: پناهگاه حیات‌وحش میان‌کاله.

کلاردشت: دریاچه دشت.

عکس: عباس جعفری، اشورا ده ▲

علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مجمع علوم انسانی
عکس: مجید حیدری، نمک آبرود ▼

عکس: عباس جعفری، آتشکده خورهه، محلات

عکس: فاطمه خدادادی، سراب عباس آباد، شازند

مرکزی سرزمین آفتاب

شهرستان‌ها:

اراک، آشتیان، تفرش، خمین، شازند، محلات، دلیجان.

جاذبه‌های گردشگری:

آشتیان: قلعه تاریخی مستوفی‌الممالک، منزل قدیمی میرزا هدایت‌الله، دفترخانه تاریخی معتمدالایاله.

اراک: مدرسه و مسجد سپهدار، بازار اراک، غار سوله خوانزا (سوراخ چشمه‌دار)، مقبره آقانووالدین، مقبره شاه قلند انجدان، چشمه چپقلی، روستای تاریخی هزاره (زادگاه امیرکبیر)، سرای کاشانی، موزه صنایع دستی، کلیسای مسروپ

تفرش: مقبره ابوالعلی، آرامگاه پروفیسور دکتر حسابی، چشمه‌های آب‌معدنی گراب، آب‌انبار بلور، تکیه زاغرم تفرش.

خمین: منزل امام‌خمینی (ره)، قلعه سالار محتشم.

دلیجان: غار چال نخجیر، کاوانسرا و پل شاه‌عباسی (دودهک)، امکانات گردشگری و تفریحی سد پانزده خرداد، مجموعه تاریخی نراق.

شازند: سراب بلاغ، سراب عباس‌آباد

محلات: مجتمع آب‌گرم محلات، سر ستون‌های آتشکده خورهه، غار آزادخان، مسجد جامع محلات، دیدار از مراکز تولید گل و گیاه، چشمه وزوان.

هرمزگان دیار حرا

شهرستان‌ها:

بندرعباس، بندرلنگه، جاسک، قشم، کیش.

جاذبه‌های گردشگری:

بندر جاسک: عمارت تلگرافخانه، آثار بقایای پرتغالی‌ها.

بندرعباس: عمارت کلاه‌فرنگی، پارک جنگلی نخل‌ناخدا، زیارتگاه خواجه خضر، معبد هندوها، آب‌گرم گنو، تاسیسات سیاحتی در اسکله شهید رجایی، گردشگاه ایسین، موزه آب، جنگل حرا، پل لاتیران.

بندر لنگه: قلعه لشتان، آب‌انبارهای قدیمی و سنتی، دیدار از کارگاه لنج‌سازی بندرکنگ، مسجد حاجی خداداد، بادگیرها و آب‌انبارهای سنتی جزیره کیش، بقایای شهر تاریخی کیش، آکواریوم کیش.

قشم: قلعه پرتغالی‌ها، آثار قلعه لافت، زیارتگاه خضر و الیاس در باسعیدو، قدمگاه مظفر، زیارتگاه بی‌بی‌مریم، قلعه تاریخی هرمز، غار خربس، آثار برکه‌های گیاهدان، بام قشم، نخلستان، پارک زیبای ساحلی، خلیج لاک پشت‌ها، غارهای نمک، جزیره ناز، جزیره هنگام.

کیش: شهر تاریخی حریره، کشتی، اسکله تفریحی، بازار قدیم، آکواریوم، نمایشگاه خزندگان، پارک آهوان، پایاب، سواحل کیش، منطقه جنگلی، روستای باغو، مجموعه درخت سبز، بوستان دانشوران، شهربازی.

عکس‌ها: عباس جعفری

همدان پخت تاریخ و تمدن ایران

شهرستان‌ها:

اسدآباد، همدان، کیودرآهنگ، ملایر، نهاوند، توپسرکان.

جاذبه‌های گردشگری:

اسدآباد: کتیبه تاریخی آقاجان بلاغی، تالاب پیرسلیمان، تالاب دربند، کتیبه یادبود سید جمال‌الدین اسدآبادی.

توپسرکان: هفت چنار پیر کمر بسته سرکان، کاروانسرای شاه‌عباسی فرسج، بازار قدیمی توپسرکان.

کیودرآهنگ: غار علیصدر، کاروانسرای یارم قیه.

ملایر: آتشکده و قلعه باستانی نوشیجان.

نهاوند: سراب گیان، لاله‌زارهای روستای قلعه قباد، سراب گاماسیاب، تالاب آق‌گل، سراب فارسیان، مقبره باباپیره.

همدان: موزه تاریخی طبیعی همدان، مجتمع تفریحی سیاحتی عباس‌آباد، سد اکباتان، کتیبه‌های گنجمه، آبشار گنجمه، آرامگاه و موزه بوعلی‌سینا، بنای یادبود و آرامگاه باباطاهر، مجسمه شیرسنگی، برج قربان، کاروانسرای گلشن، پیست اسکی الوند.

عکس: فاطمه خدادادی، ایشار گنجمه همدان ▼ عکس: فاطمه خدادادی، مقبره بوعلی سینا ▲ غار علی صدر، کیودرآهنگ

یزد قنات و قنات

شهرستان‌ها:

ابرکوه، اردکان، بافق، ميبه، مهریز، تفت، یزد.

جاذبه‌های گردشگری:

ابرکوه: سرو کهن ابرکوه، یخچال ابرکوه، عمارت میان‌قلعه، آب‌انبار ابرکوه، مزار پیرحمزه سبزویش، مقبره حسن بن کیخسرو، گنبد سیدون و گنبد گل سرخی، قطیبه، مسجد حاجی کامل، پریشک یا پیرصدق، پیرحسین، مقبره اشرف‌الدوله حسن بن شمس‌الدین مهر، امامزاده عباس بن علی بن الحسن بن علی ابی‌طالب (ع)، یخچال دوره قاجاری، بادگیرها، محله‌های قدیمی چون: درقلعه، بنادان، جرم‌دین، صفایه، جهانستان، دروازه میران، گل‌کاران، نظامیه، طاووس، بازار، پشت آسیاب، محله خواجه.

اردکان: کاروانسرای عقدا، برج تاریخی خواجه نعمت عقدا، امامزاده سیدنورالدین، غار ماهانه، رباط ساغند، مسجد زبرده، تکیه بازارنو، موزه مردم‌شناسی، چهارسوق، آب‌انبار دوره، آب‌نبارقلعه، تکیه بازارنو، سنگ قبر ملاعارف، مراکز مذهبی زرتشتیان که عبارتند از: پیرشاه اشتادا یزد، پیرشاه تشرتا یزد، پیرشاه مهرایزد، پیرشاه مراد، پیرشاه فریدون، پیرهریشت، پیر سبز چک چک و زیارتگاه پارس بانو.

بافق: شکارگاه بافق، باغ قدیمی تیتو، مسجد سر استخر.

تفت: قدمگاه اسلامی، سرو کهن، عقاب کوه، آب‌انبار سرده، آب‌انبار برسه، باغ انار.

مهریز: بافت شهری سنتی مهریز، چشمه غربال‌بیز و منطقه تفریحی در حوالی آن، قلعه مروست، بقعه شیخ یابان عبدالله مروست، بغداد آباد، کاروانسرای زین‌الدین، کاروانسرا و چاپارخانه سریزد، سرو تاریخی منگ آبقاد، باغ پهلوان پور، موزه مردم‌شناسی.

میهن: قلعه تاریخی نارین، برج کبوترخان، قلعه پارچین، پیر چراغ، پیر بفر، موزه زیلو، آسیاب‌ها، برج‌ها، مراکز مذهبی زرتشتیان، خانقاه، باروی شهر قدیم شامل برج‌ها، حصارها، خندق‌ها و دروازه‌های شهر از دوره ساسانی، موزه سفال و سرامیک.

یزد: مسجد جامع کبیر، باغ دولت‌آباد، آب‌انبار شش بادگیر، مجموعه تاریخی امیر چخماق، بازار قدیمی یزد، باغ خان، آتشکده یزدان، سید رکن‌الدین، میدان و حمام‌خان، خانه لاری‌ها، برج ساعت، زندان اسکندر، غار چهارطاقی، خانه رسولیان، آب‌انبار سید و صحرا، کاروانسرای رباط انجیره، موزه قصر آئینه، باغ دولت‌آباد، موزه آئینه و روشنایی، مجموعه تاریخی هشت، دخمه زرتشتیان، آتشکده زرتشتیان، خانقاه نعمت‌اللهی.

عکس: سعید موحلی، درخت کهنسال، ابرکوه

عکس: سعید موحلی، بادگیر، یزد

پروژه‌های علمی انسانی و قنات فریبستی
رتاب جامع علوم انسانی